

OSLO TINGRETT

DOM

Avsagt: 26.01.2011 i Oslo tingrett,
Saksnr.: 11-001411TVI-OTIR/06
Dommer: Tingrettsdommer Hugo Abelseth
Saken gjelder: Lovligheten av boikottaksjoner

Bekken & Strøm AS	Advokat Stein Bråthen-Otterbech, Advokatfullmektig Camilla Varhaug Søberg
Sandefjord Skofabrik AS	Advokat Stein Bråthen-Otterbech, Advokatfullmektig Camilla Varhaug Søberg

mot

Landsorganisasjonen i Norge	Advokat Edvard Holm Bakke, Advokat Sigurd-Øyvind Kambestad
Fellesforbundet	Advokat Edvard Holm Bakke, Advokat Sigurd-Øyvind Kambestad
Handel og Kontor i Norge	Advokat Edvard Holm Bakke, Advokat Sigurd-Øyvind Kambestad
Norges Transportarbeiderforbund	Advokat Edvard Holm Bakke, Advokat Sigurd-Øyvind Kambestad

DOM OG KJENNELSE

Kort om hva saken gjelder

Saken reiser spørsmål om to varslede aksjoner – en betinget sympatistreik og en boikottoppfordring – fra arbeidstakerorganisasjoner er i strid med lov av 12.05.1947 om boikott (boikottloven) eller Norges forpliktelser etter EØS-avtalen.

Sakens bakgrunn

Bekken & Strøm AS (saksøker nr. 1) driver virksomhet innen arbeidsklær mv. Selskapets hovedkontor er på Gjøvik. I tillegg har selskapet avdelinger i Bergen, Mo i Rana, Oslo og Sandefjord. Avdelingen i Sandefjord er organisert som et eget aksjeselskap; Sandefjord Skofabrik AS (saksøker nr. 2). På Gjøvik er det ansatt 65 personer, mens det i Sandefjord er ansatt 9. Bekken og Strøm AS eier også et selskap i Finland og et i Estland. I Bekken og Strøm-gruppen er det samlet sysselsatt om lag 115 ansatte.

Ved brev av 01.09.2010 fremsatte Fellesforbundet, ADK Indre Øst, krav overfor Bekken & Strøm AS om opprettelse av tariffavtale. I bedriften arbeidet da 20 organiserte personer, hvorav 9 i Handel og Kontor og 11 i Fellesforbundet. Én av disse 20 har senere meldt seg ut av Handel og Kontor og ett av medlemmene i Fellesforbundet er sagt opp. Ved e-post av 07.09.2010 meddelte Sven Strøm på vegne av Bekken & Strøm AS at bedriften ikke ønsket tariffavtale. Dette ble fastholdt etter at Morten Solbakken i Fellesforbundet, ADK Indre Øst, i e-post samme dag ga uttrykk for at det burde avholdes et møte med gjennomgang av hva en tariffavtale ville innebære før bedriften tok standpunkt til kravet. I samme e-post varslet Solbakken at også Handel og Kontor ønsket at tariffavtale ble inngått.

Forbundene og LO varslet i september 2010 plassoppsigelser ved Bekken & Strøm AS for de fagorganiserte ved bedriften. Selskapet anførte at prosessuelle regler i arbeidstvistloven ikke var fulgt og på den bakgrunn stevnet LO Bekken & Strøm AS for Arbeidsretten. Ved dom av 25.11.2010 fikk LO medhold, og de fagorganiserte gikk ut i streik den 26.11.2010.

Den 20.12.2010 mottok Bekken & Strøm AS skriftlig varsel om at Fellesforbundet og Handel og Kontor ville gå ut med boikottoppfordring den 10.01.2011. I brevet sies:

Fellesforbundet og Handel og Kontor i Norge varsler herved at vi vil rette en oppfordring til tillitsvalgte og ledere i alle landets virksomheter, i privat og offentlig sektor, om ikke å inngå eller fornye avtaler om kjøp av produkter fra Bekken & Strøm AS så lenge bedriften nekter å inngå tariffavtaler. Tilsvarende vil oppfordringen også bli rettet til publikum generelt.

Den 22.12.2010 ble det holdt forhandlingsmøte mellom LO, Handel og Kontor og Norges Transportarbeiderforbund på den ene siden og NHO på den annen. Møtet ble avholdt på bakgrunn av at LO i brev av 21.12.2010 hadde varslet ubetingede sympatistreiker. Av

protokollen fra møtet fremgår at aksjonen skulle omfatte Schenker AS' avdelinger på Rudshøgda, Alnabru og i Sandefjord, samt ved Bring Logistics AS' avdeling i Brummundal, Tollpost- Globes AS' avdeling på Rudshøgda og hos Kirkestuen Transport AS. Det fremgår at aksjonen skulle iverksettes 13.01.2011. Videre fremgår at NHO – på bakgrunn av en protokolltilførsel til Hovedavtalens § 3-6 nr. 5 – forutsatte at LO ikke ville gi tillatelse til sympatistreik for å fremtvinge tariffavtale i en uorganisert bedrift hvor medlemstallet kun representerer en tredjedel av de ansatte i bedriften. I nytt møte den 23.12.2010 mellom LO og NHO ble partene enige om at sympatistreiken skulle gjennomføres som en betinget aksjon.

De saksøktes prosessfullmektig har opplyst at han den 28.12.2010 var i telefonisk kontakt med saksøkerens prosessfullmektig hvor det ble meddelt at det ville bli iverksatt en betinget sympatistreik. I brev av 03.01.2011 fra Schenker AS til Bekken & Strøm AS bekreftes at betinget sympatistreik ville bli iverksatt ved de ovenfor nevnte avdelinger hos Schenker AS.

Bekken & Strøm AS inga den 04.01.2011 stevning med påstand om at boikottoppfordringen og den betingede sympatistreiken var rettsstridige. Selskapet begjærte også midlertidig forføyning. I rettsmøte 05.01.2011 ble det besluttet at hovedforhandling for behandling av hovedsaken og forføyningssaken skulle berammes til 17. og 18.01.2011. De saksøktes prosessfullmektig bekreftet under rettsmøtet at de varslede aksjonene ikke ville bli iverksatt før 28.01.2011.

De saksøkte tok ved tilsvaret av 07.01.2011 til motmæle og påstod seg frifunnet så vel i hovedsaken som i forføyningssaken. I tilsvaret er det erkjent at den varslede boikottoppfordringen rettet mot offentlig sektor er i strid med boikottloven § 2 bokstav a. Det er opplyst at en boikottoppfordring etter dette ikke vil rette seg mot offentlig sektor.

Ved prosesskrift av 11.01.2011 varslet Sandefjord Skofabrik AS at selskapet etter tvistelovens regler om subjektiv kumulasjon ville slutte seg til søksmålet. De saksøkte har akseptert dette. Søksmålet fra Sandefjord Skofabrik AS gjelder bare rettmessigheten av den betingede sympatistreiken.

Rett saksøkt for spørsmålet om boikottoppfordringen er Fellesforbundet og Handel og Kontor, mens rett saksøkt mht. den betingede sympatistreiken er LO og fagforbundene.

Hovedforhandling i saken ble holdt 17. og 18.01.2011. Det ble gitt forklaring fra partene med unntak for LO og ett vitne avga forklaring. For øvrig vises til rettsboken.

Saksøkernes påstandsgrunnlag og påstander:

Saksøkerne har i det vesentlige gjort gjeldende:

Den betingede sympatistreiken er i strid med forutsetningene som lå til grunn for boikottlovens utforming. I de tidligere bestemmelser om boikott var det et krav om representativitet som vilkår for at boikotten skulle være lovlig. Denne ble ikke videreført mot at partene i arbeidslivet i Hovedavtalen inntok en bestemmelse om representativitet. Aksjonene er ikke i samsvar med Hovedavtalen § 3-6 nr. 5. En fravikelse fra denne er ikke saklig begrunnet. Dette må få betydning for vurderingen etter boikottloven.

Aksjonene er i strid med boikottloven § 2 bokstav c. Aksjonene vil få alvorlige konsekvenser for saksøkerne. Ved proporsjonalitetsvurderingen må det sees hen til den samlede virkningen av aksjonene.

Høyesteretts avgjørelse inntatt i Rt. 1997 side 334 flg. (Sola Havn-dommen) får liten betydning for saken.

Den betingede sympatistreiken vil ramme umiddelbart og vil lede til at all transport til og fra Bekken & Strøm AS lammes, noe som etter kort tid vil medføre permisjoner, oppsigelser og etter hvert til innstilling av driften.

Boikottoppfordringen vil få virkning på litt lengre sikt. Andre iverksatte tiltak må også få betydning ved vurderingen av boikotten.

Sandefjord Skofabrik AS har betydelig handel med Bekken & Strøm AS. Den betingede sympatistreiken vil derfor også lamme Sandefjord Skofabrik AS og gi tilsvarende resultater som for Bekken & Strøm AS.

Manglende varsel av den betingende sympatistreiken må få betydning ved vurderingen.

Det som ønskes oppnådd ved streiken er at 18 ansatte ved Bekken & Strøm AS får tariffavtale. Disse utgjør ca. 27 % av arbeidsstokken ved Bekken & Strøm AS. Aksjonene vil således ramme den vesentlige delen av arbeidsstokken. Tariffavtale vil ikke bedre lønnsbetingelsene for de ansatte ved Bekken & Strøm AS. Det er arbeidstakerorganisasjonenes posisjon og rettigheter som skal ivaretas gjennom aksjonene, ikke de ansattes rettigheter. Det at det er valgt gjennomført en betinget – og ikke ubetinget – sympatistreik, innebærer at aksjonen ikke får negative konsekvenser for dem som tas ut i streik eller for deres arbeidsgivere.

Bekken & Strøm AS ønsker ikke tariffavtale, men har i forhandlinger sagt seg villig til en betydelig forbedring av de ansattes pensjonsordning. Selskapet har ikke oppfattet det slik at det er rom for forhandlinger mht. om det skal inngås tariffavtale eller ikke.

De varslede aksjonene må anses som en importrestriksjon etter EØS-avtalen art. 11. Den kommer til anvendelse også på kollektive handlinger foretatt av en

arbeidstakerorganisasjon. Det følger av EF-domstolens praksis. For å være rettmessig må aksjonene ivareta et legitimt hensyn. Det er ikke tilfelle idet arbeidsplasser eller arbeidsvilkår ikke er brakt i fare eller er alvorlig truet. Aksjonene er uansett ikke egnet til å ivareta dette hensynet; tiltakene vil ikke være proporsjonale.

Rådsforordning (EF) nr. 2679/98 gjennomført ved lov av 04.03.2005 er begrenset av EØS-avtalen. Forordningen innebærer således ingen begrensning i vilkårene om at aksjonene må ivareta et legitimt hensyn og må være proporsjonale.

De varslede aksjonene innebærer også et inngrep i EØS-avtalens regler om fri etablering og tjenesteutveksling.

EØS-retten får betydning ved fortolkning av boikottloven eller som selvstendig grunnlag for å anse aksjonene som ulovlige.

Det kreves midlertidig forføyning, jf. boikottloven § 3 tredje ledd, jf. tvisteloven kap. 34. Det kreves slik forføyning selv om hovedkravet ikke anses sannsynliggjort, jf. tvisteloven § 34-2 annet ledd. Det er boikottlovens system at midlertidig forbud skal nedlegges inntil det foreligger rettskraftig dom for hovedkravet. Det er av vesentlig betydning for saksøkerne at det gis slikt forbud.

Bekken & Strøm AS har nedlagt slik påstand:

I hovedsaken:

1. Boikott som varslet av Handel og Kontor og Fellesforbundet i varsel datert 20.12.2010 er rettsstridig.
2. Betinget sympatistreik slik som bekreftet av Landsorganisasjonen i Norge i brev datert 03.01.2011 er rettsstridig.
3. Landsorganisasjonen i Norge, Fellesforbundet og Handel og Kontor dømmes in solidum til å betale Bekken & Strøm AS' sakskostnader.

I forføyningssaken:

1. Handel og Kontor og Fellesforbundet forbyr å iverksette boikott som varslet i brev datert 20.12.2010 inntil det er rettskraftig avgjort om boikotten er rettmessig.
2. Landsorganisasjonen i Norge forbyr å iverksette boikott i form av betinget sympatistreik inntil det er rettskraftig avgjort om boikotten er rettmessig.
3. Landsorganisasjonen i Norge, Fellesforbundet og Handel og Kontor dømmes in solidum til å betale Bekken & Strøm AS' sakskostnader.

Sandefjord Skofabrik AS har nedlagt slik påstand:

I hovedsaken:

1. Betinget sympatistreik slik som bekreftet av Landsorganisasjonen i Norge i brev datert 03.01.2011 er rettsstridig.
2. Landsorganisasjonen i Norge, Fellesforbundet og Handel og Kontor dømmes in solidum til å betale Sandefjord Skofabrik AS' sakskostnader.

I forføyningssaken:

1. Landsorganisasjonen i Norge forbyr å iverksette boikott i form av betinget sympatistreik inntil det er rettskraftig avgjort om boikotten er rettmessig.
2. Landsorganisasjonen i Norge, Fellesforbundet og Handel og Kontor dømmes in solidum til å betale Sandefjord Skofabrik AS' sakskostnader.

De saksøktes påstandsgrunnlag

De saksøkte har i det vesentlige gjort gjeldende:

Den betingede sympatistreiken er ikke i strid med alminnelige tariffrettslige normer. LO og NHO har ved protokoll av 23.12.2010 blitt enige om at aksjonen kan gjennomføres.

Det er riktig at sympatistreiken i forhold til Bekken & Strøm AS må vurderes etter boikottloven idet aksjonen er rettet mot dette selskapet. Det er ingen aksjon rettet mot Sandefjord Skofabrik AS, noe som innebærer at boikottloven ikke kan påberopes av dette selskapet.

Verken sympatistreiken eller boikotten er hver for seg eller samlet i strid med boikottloven § 2 bokstav c. Bestemmelsen tar sikte på å ramme misbruk når formålet med boikotten er inngåelse av tariffavtale.

Det er uavklart hvordan aksjonene vil ramme Bekken & Strøm AS. Det er imidlertid meningen at aksjonene skal ramme hardt, og det følger av Sola Havn-dommen at slike virkninger ikke går ut over det Bekken & Strøm AS må finne seg i.

Det må legges vekt på at aksjonene er støtte til lovlig arbeidskamp som gjelder tariffavtale. En tariffavtale innebærer trygghet og forutsigbarhet for arbeidstakerne og regulerer en rekke forhold av betydning for arbeidsforholdet; også ut over lønnsvilkår. Sympatistreiken er betinget for å i størst mulig grad å unngå å ramme tredjemenn.

Når det gjelder betydningen av representativitet vises til Sola Havn-dommen. I den saken var det ingen som ønsket tariffavtale. Likevel ble boikotten ansett rettmessig.

Aksjonene utgjør ikke ulovlige importrestriksjoner etter EØS-retten. De er nøytrale virkemidler og innebærer ingen forskjellsbehandling etter EØS-avtalen art. 4. Avgjørelsene av EF-domstolen (Laval, Viking Line, Rüffert og Kommisjonen v. Luxembourg) får ikke betydning. Disse avgjørelsene har kun betydning for prinsippet om fri utveksling av tjenester og den frie etableringsretten. Disse frihetene griper aksjonene ikke inn i. Avgjørelsene har imidlertid ikke betydning for reglene om fritt varebytte, hvilket saken dreier seg om.

Uansett er streikeretten beskyttet gjennom Rådsforordning (EF) nr. 2679/98 gjennomført ved lov av 04.03.2005. Dette gjelder også for boikott. Forordningen er ikke i strid med EØS-avtalen.

Videre er ikke arbeidstakerorganisasjonene pliktsubjekter etter EØS-avtalen art. 11-13.

Dersom saksøkerne ikke gis medhold i hovedkravet er det ikke grunnlag for midlertidig forføyning. Boikottloven § 3 tredje ledd legger opp til at midlertidig forbud mot boikott kan nedlegges inntil hovedkravet er vurdert. Bestemmelsen i tvisteloven § 34-2 annet ledd er en snever unntaksbestemmelse som ikke kommer til anvendelse i den saken.

De saksøkte har nedlagt slik påstand:

I hovedsaken:

1. Sympatistreiken som LO/Handel og Kontor og Norsk Transportarbeiderforbund har varslet, er lovlig.
2. Fellesforbundet og Handel og Kontors boikottoppfordring, er lovlig.
3. Bekken og Strøm AS og Sandefjord Skofabrik AS erstatter de saksøktes omkostninger i anledning saken.

I forføyningssaken:

1. Begjæringen om midlertidig forføyning overfor LO, Handel og Kontor og Norsk Transportarbeiderforbund tas ikke til følge.
2. Begjæringen om midlertidig forføyning overfor Fellesforbundet og Handel og Kontor tas ikke til følge.
3. Bekken og Strøm AS og Sandefjord Skofabrikk AS erstatter de saksøktes omkostninger i anledning saken.

Rettens bemerkninger

Retten skal prøve om to varslede aksjoner er rettmessige. Partene er enige om at begge aksjoner omfattes av boikottloven. Når det gjelder den ene aksjonen – oppfordringen om boikott – er den bare angrepet av Bekken & Strøm AS, mens den betingende aksjonen er

angrepet også av Sandefjord Skofabrik AS. På bakgrunn av tilsvaret er det klart at boikottoppfordringen ikke vil rette seg mot offentlig sektor.

Retten oppfatter det slik at den betingede aksjonen vil innebære at hos de transportbedrifter som omfattes, så vil forsendelser til og fra Bekken & Strøm AS ikke bli behandlet, mens noe tilsvarende ikke vil gjelde for forsendelser til og fra Sandefjord Skofabrik AS. Aksjonen er således ikke rettet mot dette selskapet. Sandefjord Skofabrik AS vil derfor i prinsippet ikke bli berørt på annen måte enn andre med forsendelser til eller fra Bekken & Strøm AS. Noe annet er at Sandefjord Skofabrik AS som tredjemann blir sterkt berørt av en slik aksjon pga. stort omfang av forsendelser mellom selskapene, men det kan selskapet også bli av den varslede boikottaksjonen.

I hvilken utstrekning Sandefjord Skofabrik AS kan påberope seg bestemmelsene i boikottloven som grunnlag for de krav som fremmes, når den betingede sympatistreiken ikke er rettet mot selskapet, fremstår for retten som noe uklart. Det sies i lovens § 3 tredje ledd at den boikotten er rettet mot kan kreve midlertidig forføyning, og det er unnlattelse av å gi rimelig varsel overfor denne som innebærer at boikotten blir rettsstridig etter lovens § 2 bokstav d). For retten er det imidlertid ikke nødvendig å ta stilling til dette, idet retten er av den oppfatning at den betingede aksjonen vurdert etter boikottloven eller EØS-retten ikke er rettsstridig, heller ikke overfor Sandefjord Skofabrik AS. Retten kommer tilbake til dette nedenfor.

Retten vurderer etter dette om den betingede aksjonen og boikottvarselet er i strid med boikottlovens bestemmelser. Retten vil senere tilkjenne sine synspunkter på forståelsen av boikottloven i lys av EØS-reglene.

Retten oppfatter saksøkernes anførsler dit hen at det ved forståelsen av boikottloven § 2 bokstav c) må legges avgjørende vekt på at kravet om tariffavtale er ønsket bare av et mindretall av arbeidstakerne i Bekken & Strøm AS. Dette på grunn av boikottlovens forhistorie. Videre oppfatter retten det slik at saksøkerne er av den oppfatning at det må legges stor vekt på at den betingede aksjonen er i strid med Hovedavtalen mellom LO og NHO.

Regler om boikott var før vedtagelsen av boikottloven inntatt i arbeidstvistloven § 6a. En av bestemmelsene i den tidligere § 6a lød slik:

1. Boikott i anledning av arbeidsforhold er rettsstridig:
....
d. når den uten samtykke av Domstolen for boikottsaker er foretatt for ... å tvinge noen arbeidsgiver ... til inngåelsen av en tariffavtale som ingen eller bare et mindretall av arbeiderne i vedkommende bedrift har stillet krav om.

Bestemmelsen ble ikke videreført når boikottloven ble vedtatt i 1947. Før vedtagelsen hadde LO erklært seg villig til å ta inn en bestemmelse i Hovedavtalen som begrenser

adgangen til bruk av arbeidskamp for å få opprettet tariffavtale, mot at nevnte bestemmelse ikke ble videreført i lovverket. Norsk Arbeidsgiverforening erklærte seg enig i dette. Gjeldende Hovedavtale mellom LO og NHO § 3-6 om sympatistreiker nr. 5 første punktum lyder slik:

Plassoppsigelse etter reglene i denne paragraf skal være ubetinget, hvis ikke hovedkonflikten gjelder retten til å få arbeidsvilkårene fastsatt i tariffavtales form ved bedrifter hvor minst halvdel av arbeidstakerne er organisert i forbund tilsluttet LO.

Det følger av en protokolltilførsel til Hovedavtalen at LO som hovedregel ikke vil gå til arbeidskamp for å få opprettet tariffavtale når bare et mindretall av arbeiderne eller funksjonærene ved en bedrift er organisert.

Etter rettens syn gjelder intet krav om representativitet for å gå til betinget streik slik som etter den tidligere § 6a i arbeidstvistloven, og det er uansett i denne saken ikke en så lav representativitet mht. de som er organisert at dette forholdet kan tillegges betydning ved anvendelsen av boikottloven § 2 bokstav c.

Basert på Sola Havn-dommen – som retten kommer nærmere tilbake til nedenfor – kan det synes som om lav representativitet overhodet ikke skal tillegges betydning. Saken gjaldt spørsmålet om boikott for å få opprettet tariffavtale. I bedriften som boikotten ble rettet mot, var det 29 ansatte hvorav 2 var organiserte. Ingen av dem ansatte ønsket tariffavtale. Boikotten ble ikke ansett rettsstridig.

Videre er retten av den oppfatning at Hovedavtalen mellom LO og NHO § 3-6 nr. 5 ikke får betydning for vurderingen. Retten oppfatter bestemmelsen der slik at den på grunn av protokolltilførselen referert ovenfor, ikke utelukker betinget sympatistreik selv om bare en mindre andel krever tariffavtale. I denne forbindelse vises til Evju: "Organisasjonsfrihet, tariffavtaler og streik" side 174:

Det er på det rene at også LO-forbund tidligere har tatt i bruk kampmidler i "mindretallssituasjoner" (jfr. som illustrasjon BDD 1934.1) I hvilken utstrekning den det eventuelt har skjedd etter 1947, foreligger det så vidt vites ingen presise opplysninger om. - Men generelt eksisterer det som tidligere nevnt ingen ubetinget eller alminnelig praksis i retning av at tariffavtale bare kan kreves hvis et flertall av de ansatte er tilsluttet vedkommende arbeidstakerorganisasjon. Og det samme gjelder mht. bruk av arbeidskamp i slike "mindretallssituasjoner".

Uansett har aksjonen grunnlag i særskilt avtale mellom LO og NHO. Det vises til protokollen mellom partene av 23.12.2010.

Retten går ikke nærmere inn på om kravet i Hovedavtalen § 3-6 nr. 5 er oppfylt for de som er organisert i Fellesforbundet eller ikke, idet organisasjonsprosenten regnet på den ene eller annen måte ikke får betydning for vurderingen etter boikottloven § 2 bokstav c.

Retten går etter dette inn på det som anses som den sentrale vurderingen etter boikottloven § 2 bokstav c. I den forbindelse tas utgangspunkt i Sola Havn-dommen, hvorfra siteres:

Etter denne bestemmelsen er en boikott rettsstridig ”når den vil skade vesentlige samfunnsinteresser eller virke utilbørlig, eller når det ikke er noe rimelig forhold mellom den interesse som skal fremmes ved boikotten og den skade som den vil føre med seg”. Bestemmelsen angir hvor handlefriheten går på dette området. Om bestemmelsen heter det i forarbeidene, jf Ot.prp.nr.70 for 1947 på side 15:

”Som fremholdt foran under avsnitt IV fyller boikott i mange tilfelle en samfunnsmessig oppgave, men dette kampmiddel kan også misbrukes. Det er slike misbruk som skal rammes ved bestemmelsene under bokstav c”.

Jeg finner det klart at alternativet ”skade vesentlige samfunnsinteresser” ikke kan komme til anvendelse. Skip vil kunne anløpe andre havner i området, og en boikott vil ikke føre til vesentlige samfunnsmessige forstyrrelser.

Det er alternativet ”ikke ...noe rimelig forhold mellom den interesse som skal fremmes ved boikotten og den skade som den vil føre med seg” som her må drøftes nærmere. Bestemmelsen legger opp til en bred vurdering av interessene på begge sider og mulige virkninger for andre. I den foreliggende sak har alternativet ”utilbørlig” etter min mening ikke noen selvstendig betydning i tillegg til dette.

Det er uten videre klart at de økonomiske konsekvensene av en boikott kan bli meget betydelige for Stavanger Havnelager AS. Også Sola Havn AS antas å bli skadelidende som følge av tapte havneavgifter. Slike skadevirkninger vil imidlertid i alminnelighet inntre ved bruk av lovlige kampmidler, og jeg kan ut fra det som er opplyst i saken ikke se at virkningene her vil gå utover det man må finne seg i.

Retten kan på samme måte som i Sola Havn-saken ikke se at alternativet ”utilbørlig” får noen selvstendig betydning i saken.

Utgangspunktet er at boikott med formål å fremtvinge tariffavtale er lovlig og at det bare er misbruk som skal rammes. Det legges til grunn som forklart av Sven Strøm at konsekvensene – særlig av den betingede aksjonen – vil bli store for Bekken & Strøm AS og at de vil inntre raskt. At Sandefjord Skofabrik AS også blir rammet på grunn av den handel selskapet har med Bekken & Strøm AS er heller ikke tvilsomt, selv om virkningene her er mindre konkretisert. Når det gjelder boikottoppfordringen fremstår virkningene som mer usikre. Basert på Sola Havn-dommen er retten imidlertid av den oppfatning at de beskrevne skadevirkningene for Bekken & Strøm AS og Sandefjord Skofabrik AS må selskapene finne seg i.

Retten oppfatter at det ikke er noe ved de avtaler som er tilbudt som innebærer at kravet om tariffavtale kan anses som misbruk. På grunnlag av forklaringen til Sven Strøm legges det til grunn at innføring av slike avtaler heller ikke vil påføre Bekken & Strøm AS økte kostnader. Retten oppfatter det for øvrig slik at bedriften ikke har en begrunnelse for ikke å ville inngå tariffavtale ut over det at bedriften mener den står fritt til å la være.

Retten har ovenfor vist til at Sola Havn-dommen kan oppfattes slik at spørsmålet om representativitet ikke får betydning for vurderingen. I alle fall må resultatet i Sola Havn-

saken innebære at krav om tariffavtale når ca. 27 % av de ansatte er organisert – som ved Bekken & Strøm AS – ikke kan anses som misbruk.

Retten legger til grunn at innføringen av tariffavtaler ikke vil få noen umiddelbar virkning for lønnsnivået i Bekken & Strøm AS idet lønningene nylig er økt med kr 12 pr. time. Basert på forklaringen til en av de ansatte ved bedriften – Ronny Marthinsen – legges til grunn at inngåelse av tariffavtaler imidlertid vil ha betydning for lønnsnivået fremover. Marthinsen forklarte at hans lønn hadde steget gjennomsnittlig med ca. 1 % i løpet av de seks årene han hadde arbeidet i bedriften. Inngåelse av tariffavtaler vil også innebære at AFP-ordningen blir innført i bedriften. I tillegg vil øvrige bestemmelser i tariffavtalene bli innført. Det er ikke grunnlag for å karakterisere innføring av tariffavtaler i Bekken & Strøm AS som lite betydningsfullt for arbeidstakerne.

Etter dette er det rettens oppfatning at verken boikottoppfordringen eller den betingede sympatistreiken kan anses som utilbørlig. Aksjonene kan ikke anses som et misbruk. Det er et rimelig forhold mellom den interesse som skal fremmes ved aksjonene og den skade som de vil føre med seg. Vilkårene etter boikottloven § 2 bokstav c ikke er derfor ikke oppfylt overfor noen av saksøkerne og dette gjelder både for boikottoppfordringen og den betingede aksjonen; også når vurderingen skjer samlet. Saksøkernes anførsler om sen varsling, samt utspill fra lokale fagforeninger fører ikke til noe annet resultat.

Retten vurderer etter dette betydningen av Norges forpliktelser etter EØS-avtalen ved forståelsen av boikottloven § 2 bokstav c, eventuelt som selvstendig grunnlag for å anse aksjonene rettsstridige.

Saksøkerne har anført at de varslede aksjonene er i strid med EØS-avtalen art. 11, hvilket forutsetter at denne artikkelen kommer til anvendelse også på kollektive handlinger foretatt av en arbeidstakerorganisasjon. Dette er bl.a. hevdet under henvisning til EF-domstolens praksis, og det er fremholdt at aksjonene må, for å være rettmessige, ivareta et legitimt hensyn. Det er anført at det ikke er tilfelle idet arbeidsplasser eller arbeidsvilkår ikke er brakt i fare eller er alvorlig truet, og at aksjonene uansett ikke er egnet til å ivareta dette hensynet, dvs. at tiltakene vil ikke være proporsjonale.

Art. 11 lyder slik:

Kvantitative eksportrestriksjoner og alle tiltak med tilsvarende virkning skal være forbudt mellom avtalepartene.

Om bestemmelsen sies i Sejersted mfl. "EØS-rett" side 296:

Det meste taler derfor for at EØS art. 11-13 kun retter seg mot medlemsstatene som pliktsubjekter. Det finnes ingen holdepunkter i EF-domstolens (eller EFTA-domstolens) praksis for at f.eks. private handelsorganisasjoners handlinger vurderes under reglene om frie varebevegelser. (jf. nedenfor i 19-21), På bakgrunn av at EF-domstolen har åpnet for at

reglene under de øvrige av de fire friheter, kan få anvendelse på privates handlinger (jf. nedenfor i 19-21), er imidlertid ikke spørsmålet helt avklart. Men EF-domstolens nokså kategoriske uttalelser under EFT art. 28 og 30 kan tyde på at det på dette punkt er forskjellige regler om frie varebevegelser og de øvrige fire friheter.

Saksøkerne har under henvisning til EF-domstolens avgjørelser i den såkalte Laval-saken anført at art. 11 kommer til anvendelse på kollektive handlinger foretatt av arbeidstakerorganisasjoner. Dommen gjelder imidlertid EF-traktatens bestemmelser om fri utveksling av tjenester og Rådskonferensdirektivet (Utstasjonsdirektivet), og det kan ikke uten videre legges til grunn at dommen, eller de øvrige tre dommer i den såkalte "Laval-kvartetten" gjelder EF-traktaten (og EØS-avtalens) bestemmelser om fritt varebytte. Retten kan ikke se at EF-domstolens dom av 15.12.1993 (Hünermund) er et argument for at art. 11 gjelder en handling fra en arbeidstakerorganisasjon. Dommen gjelder EF-traktatens bestemmelser om fritt varebytte og fastslår at disse gjelder en ervervsorganisasjon ("Landesapothekerkammer") med offentligrettslig myndighet. Slik retten ser det var det organisasjonens offentligrettslige kompetanse som begrunnet resultatet.

Saksøkerne har vist til Barnard: "THE SUBSTANTIVE LAW OF THE EU" side 75 hvor det uten nærmere begrunnelse sies at:

"Following *Viking*, Article 34 may also apply to bodies, such as trade unions, which have sufficient power to interfere with the free movement provisions".

Hva som nærmere ligger i "may .. apply" fremgår ikke. Uttalelsen synes å stå i motsetning til den slutning som en ILO-komité har trukket i 2010, hvor det sies:

Finally, the Committee notes the Government's statement that the impact of the ECJ judgements is limited as it would only concern cases where freedom of establishment and free movement of services between Member States are at issue, .."

Etter rettens syn taler EF-forordning 2679/98 mot at kampmidler som organisasjoner i arbeidslivet iverksatter omfattes av art. 11. Forordningen er gjort til norsk lov (av 04.03.2005 om håndheving av det frie varebyttet innenfor EØS-området). Forordningens art. 3 og 4 pålegger en stat særskilte plikter når det oppstår eller er fare for handelshindringer. Det fremgår imidlertid av art. 2 at forordningen ikke skal tolkes slik at den berører utøvelsen av de grunnleggende rettigheter, slik de er anerkjent i EØS-statene, herunder retten eller friheten til å streike. En stat har således ingen plikt etter forordningen til å vurdere om en streik ivaretar et legitimt hensyn eller ikke eller om den er proporsjonal. Det er ikke påvist kilder som tilsier at staten i denne sammenheng skal ha plikter etter EØS-avtalen ut over det som følger av forordningen. Det gir liten sammenheng om en organisasjons plikter etter art. 11 skulle gå lengre enn statens.

Saksøkerne har også vært inne på at boikotten og den betingende aksjonen får betydning for den frie etableringsretten og for fri utveksling av tjenester. Anførselen er svakt underbygget, og retten har vanskelig for å se at den kan føre frem.

Etter dette konkluderer retten med at det ikke er påvist EØS-rettslige regler som innebærer at boikottoppfordringen eller den betingede sympatistreiken kan anses å være rettsstridig, dette enten en ser på EØS-retten som selvstendig grunnlag for rettsstrid eller som tolkningsmoment under boikottloven. Etter dette er retten av den oppfatning at EØS-retten ikke kan lede til et annet resultat enn det retten har kommet til ovenfor. De saksøkte skal etter dette frifinnes.

Det er krevet midlertidig forføyning, jf. boikottloven § 3 tredje ledd, jf. tvisteloven kap. 34. Lovens hovedregel er at midlertidig forføyning bare kan gis når det krav det begjæres forføyning for (hovedkravet) er sannsynliggjort, jf. tvisteloven § 34-2 første ledd. Retten har ovenfor tatt stilling til hovedkravet og kommet til at det ikke fører frem. Det kan således ikke gis midlertidig forføyning etter lovens hovedregel.

Et unntak fra hovedregelen i § 34-2 første ledd fremgår av bestemmelsens annet ledd. Bestemmelsen ledd lyder slik:

Dersom det er fare ved opphold, kan midlertidig forføyning besluttet selv om kravet ikke er sannsynliggjort.

Det er ingen ubetinget rett til å kreve midlertidig forføyning selv om det er fare ved opphold, idet bestemmelsen sier at midlertidig forføyning "kan" besluttet. Dette innebærer at det må utøves et skjønn. Virkningen for partene er relevant for skjønn. Det legges som nevnt ovenfor til grunn at konsekvensene – særlig av den betingede aksjonen – vil bli store for Bekken & Strøm AS og at de vil inntre raskt, og videre at Sandefjord Skofabrik AS også blir rammet på grunn av den handel selskapet har med Bekken & Strøm AS. Når det gjelder boikottoppfordringen fremstår virkningene som mer usikre. Fare for forspillelse av vesentlige økonomiske verdier er imidlertid ikke i seg selv tilstrekkelig til å treffe midlertidig avgjørelse, jf. Rt. 1991 side 66. Dersom midlertidig forføyning gis, vil det innebærer at boikottene først kan iverksettes etter at det foreligger rettskraftig avgjørelse. Dette antas å innebære at boikottene som middel i en arbeidskampen vil miste noe sin funksjon.

Av Rt. 1991 side 66 fremgår også at det må vurderes om sikkerhetsstillelse vil representere en adekvat løsning. Retten anser sikkerhetsstillelse til ivaretagelse av den interesse boikottene – herunder den betingede aksjonen – skal fremme, som lite adekvat.

Retten har på bakgrunn av ovenstående kommet til at det ikke foreligger tilstrekkelig tungtveiende grunner for at lovens hovedregel skal fravikes, dvs. at begjæringen heller ikke tas til følge etter tvisteloven § 34-2 annet ledd.

Twistelovens kap. 20 om sakskostnader gjelder hovedsaken og forføyningssaken, jf. tvisteloven § 32-2. Etter tvisteloven § 20-2 første ledd har den som har vunnet en sak krav

på å få dekket sine sakskostnader. En sak anses etter § 20-2 annet ledd vunnet dersom parten har fått medhold fullt ut eller i det vesentlige. Retten anser at det er tilfelle for de saksøkte selv om boikottoppfordringen ikke blir rettet mot offentlig sektor, hvilket først var varslet. Bestemmelsene i tvisteloven § 20-2 tredje ledd eller § 20-4 kommer ikke til anvendelse.

De saksøkte har fremmet et samlet salærkrav på kr 314 074, hvorav kr 1 174 utgjør krav på dekning av kopieringsutgifter. Resten er salær til prosessfullmektig og rettslig medhjelper. Saksøkerne har ikke reist innvendig til kravets størrelse og det legges til grunn. Omkostningene ved forføyningsaken settes skjønnsmessig til 10 % av totalkravet, avrundet til kr 30 000. Dette innebærer at det gis dom for at de saksøkte kan kreve dekket kr 284 074 i hovedsaken og kr 30 000 i forføyningsaken. Det legges til grunn at de saksøkte er enige om den interne fordelingen. Saksøkerne pålegges solidaransvar for omkostningene, jf. tvisteloven § 20-6 annet ledd. Det er ikke krevet at retten foretar noen fordeling av ansvaret mellom dem.

DOMSSLUTNING

1. Sympatiaksjonen som LO/Handel og Kontor og Norsk Transportarbeiderforbund har varslet, er lovlig.
2. Fellesforbundet og Handel og Kontors boikottoppfordring, er lovlig.
3. Bekken og Strøm AS og Sandefjord Skofabrik AS dømmes en for begge – begge for en – til å betale 284 074 – tohundreogåttifiretusenogsyttifire – kroner i sakskostnader samlet til LO, Fellesforbundet, Handel og Kontor og Norsk Transportarbeiderforbund.

SLUTNING I KJENNELSE

1. Begjæringen om midlertidig forføyning overfor LO, Handel og Kontor og Norsk Transportarbeiderforbund tas ikke til følge.
2. Begjæringen om midlertidig forføyning overfor Fellesforbundet og Handel og Kontor tas ikke til følge.
3. Bekken og Strøm AS og Sandefjord Skofabrikk AS dømmes en for begge – begge for en – til å betale 30 000 – trettitusen – kroner i sakskostnader samlet til LO, Fellesforbundet, Handel og Kontor og Norsk Transportarbeiderforbund.

Retten hevet

Hugo Abelseth

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker vedlegges.

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker

Reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 om anke til lagmannsretten og Høyesterett regulerer den adgangen partene har til å få avgjørelser overprøvd av høyere domstol. Tvisteloven har noe ulike regler for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger.

Ankefristen er én måned fra den dagen avgjørelsen ble forkynt eller meddelt, hvis ikke noe annet er uttrykkelig bestemt av retten.

Den som anker må betale behandlingsgebyr. Den domstolen som har avsagt avgjørelsen kan gi nærmere opplysning om størrelsen på gebyret og hvordan det skal betales.

Anke til lagmannsretten over dom i tingretten

Lagmannsretten er ankeinstans for tingrettens avgjørelser. En dom fra tingretten kan ankes på grunn av feil i bedømmelsen av faktiske forhold, rettsanvendelsen, eller den saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen.

Tvisteloven oppstiller visse begrensninger i ankeadgangen. Anke over dom i sak om formuesverdi tas ikke under behandling uten samtykke fra lagmannsretten hvis verdien av ankegjensstanden er under 125 000 kroner. Ved vurderingen av om samtykke skal gis skal det blant annet tas hensyn til sakens karakter, partenes behov for overprøving, og om det synes å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket eller ved behandlingen av saken.

I tillegg kan anke – uavhengig av verdien av ankegjensstanden – nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Slik nekting kan begrenses til enkelte krav eller enkelte ankegrunner.

Anke framsettes ved skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Selvprosederende parter kan inngi anke muntlig ved personlig oppmøte i tingretten. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater inngir muntlig anke.

I ankeerklæringen skal det særlig påpekes hva som bestrides i den avgjørelsen som ankes, og hva som i tilfelle er ny faktisk eller rettslig begrunnelse eller nye bevis.

Ankeerklæringen skal angi:

- ankeinstansen
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hvilken avgjørelse som ankes
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det krav ankesaken gjelder, og en påstand som angir det resultatet den ankende parten krever
- de feilene som gjøres gjeldende ved den avgjørelsen som ankes
- den faktiske og rettslige begrunnelse for at det foreligger feil
- de bevisene som vil bli ført
- grunnlaget for at retten kan behandle anken dersom det har vært tvil om det
- den ankende parts syn på den videre behandlingen av anken

Anke over dom avgjøres normalt ved dom etter muntlig forhandling i lagmannsretten. Ankebehandlingen skal konsentreres om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet og tvilsomme når saken står for lagmannsretten.

Anke til lagmannsretten over kjennelser og beslutninger i tingretten

Som hovedregel kan en *kjennelse* ankes på grunn av feil i bevisbedømmelsen, rettsanvendelsen eller saksbehandlingen. Men dersom kjennelsen gjelder en saksbehandlingsavgjørelse som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling, kan avgjørelsen for den skjønnsmessige avveiningen bare angripes på det grunnlaget at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan bare ankes på det grunnlaget at retten har bygd på en uriktig generell lovforståelse av hvilke avgjørelser retten kan treffe etter den anvendte bestemmelsen, eller på at avgjørelsen er åpenbart uforsvarlig eller urimelig.

Kravene til innholdet i ankeerklæringen er som hovedregel som for anke over dommer.

Etter at tingretten har avgjort saken ved dom, kan tingrettens avgjørelser over saksbehandlingen ikke ankes særskilt. I et slikt tilfelle kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Anke over kjennelser og beslutninger settes fram for den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres normalt ved kjennelse etter ren skriftlig behandling i lagmannsretten.

Anke til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Slikt samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. – Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta til behandling anker over *kjennelser og beslutninger* dersom de ikke reiser spørsmål av betydning utenfor den foreliggende saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller den i det vesentlige reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelse og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker

Reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 om anke til lagmannsretten og Høyesterett regulerer den adgangen partene har til å få avgjørelser overprøvd av høyere domstol. Tvisteloven har noe ulike regler for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger.

Ankefristen er én måned fra den dagen avgjørelsen ble forkynt eller meddelt, hvis ikke noe annet er uttrykkelig bestemt av retten.

Den som anker må betale behandlingsgebyr. Den domstolen som har avsagt avgjørelsen kan gi nærmere opplysning om størrelsen på gebyret og hvordan det skal betales.

Anke til lagmannsretten over dom i tingretten

Lagmannsretten er ankeinstans for tingrettens avgjørelser. En dom fra tingretten kan ankes på grunn av feil i bedømmelsen av faktiske forhold, rettsanvendelsen, eller den saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen.

Tvisteloven oppstiller visse begrensninger i ankeadgangen. Anke over dom i sak om formuesverdi tas ikke under behandling uten samtykke fra lagmannsretten hvis verdien av ankegjensstanden er under 125 000 kroner. Ved vurderingen av om samtykke skal gis skal det blant annet tas hensyn til sakens karakter, partenes behov for overprøving, og om det synes å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket eller ved behandlingen av saken.

I tillegg kan anke – uavhengig av verdien av ankegjensstanden – nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Slik nekting kan begrenses til enkelte krav eller enkelte ankegrunner.

Anke framsettes ved skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Selvprosederende parter kan inngi anke muntlig ved personlig oppmøte i tingretten. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater inngir muntlig anke.

I ankeerklæringen skal det særlig påpekes hva som bestrides i den avgjørelsen som ankes, og hva som i tilfelle er ny faktisk eller rettslig begrunnelse eller nye bevis.

Ankeerklæringen skal angi:

- ankeinstansen
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hvilken avgjørelse som ankes
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det krav ankesaken gjelder, og en påstand som angir det resultatet den ankende parten krever
- de feilene som gjøres gjeldende ved den avgjørelsen som ankes
- den faktiske og rettslige begrunnelse for at det foreligger feil
- de bevisene som vil bli ført
- grunnlaget for at retten kan behandle anken dersom det har vært tvil om det
- den ankende parts syn på den videre behandlingen av anken

Anke over dom avgjøres normalt ved dom etter muntlig forhandling i lagmannsretten. Ankebehandlingen skal konsentreres om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet og tvilsomme når saken står for lagmannsretten.

Anke til lagmannsretten over kjennelser og beslutninger i tingretten

Som hovedregel kan en *kjennelse* ankes på grunn av feil i bevisbedømmelsen, rettsanvendelsen eller saksbehandlingen. Men dersom kjennelsen gjelder en saksbehandlingsavgjørelse som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling, kan avgjørelsen for den skjønnsmessige avveiningen bare angripes på det grunnlaget at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan bare ankes på det grunnlaget at retten har bygd på en uriktig generell lovforståelse av hvilke avgjørelser retten kan treffe etter den anvendte bestemmelsen, eller på at avgjørelsen er åpenbart uforsvarlig eller urimelig.

Kravene til innholdet i ankeerklæringen er som hovedregel som for anke over dommer.

Etter at tingretten har avgjort saken ved dom, kan tingrettens avgjørelser over saksbehandlingen ikke ankes særskilt. I et slikt tilfelle kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Anke over kjennelser og beslutninger settes fram for den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres normalt ved kjennelse etter ren skriftlig behandling i lagmannsretten.

Anke til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Slikt samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. – Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta til behandling anker over *kjennelser og beslutninger* dersom de ikke reiser spørsmål av betydning utenfor den foreliggende saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller den i det vesentlige reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelse og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker

Reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 om anke til lagmannsretten og Høyesterett regulerer den adgangen partene har til å få avgjørelser overprøvd av høyere domstol. Tvisteloven har noe ulike regler for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger.

Ankefristen er én måned fra den dagen avgjørelsen ble forkynt eller meddelt, hvis ikke noe annet er uttrykkelig bestemt av retten.

Den som anker må betale behandlingsgebyr. Den domstolen som har avsagt avgjørelsen kan gi nærmere opplysning om størrelsen på gebyret og hvordan det skal betales.

Anke til lagmannsretten over dom i tingretten

Lagmannsretten er ankeinstans for tingrettens avgjørelser. En dom fra tingretten kan ankes på grunn av feil i bedømmelsen av faktiske forhold, rettsanvendelsen, eller den saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen.

Tvisteloven oppstiller visse begrensninger i ankeadgangen. Anke over dom i sak om formuesverdi tas ikke under behandling uten samtykke fra lagmannsretten hvis verdien av ankegjensstanden er under 125 000 kroner. Ved vurderingen av om samtykke skal gis skal det blant annet tas hensyn til sakens karakter, partenes behov for overprøving, og om det synes å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket eller ved behandlingen av saken.

I tillegg kan anke – uavhengig av verdien av ankegjensstanden – nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Slik nekting kan begrenses til enkelte krav eller enkelte ankegrunner.

Anke framsettes ved skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Selvprosederende parter kan inngi anke muntlig ved personlig oppmøte i tingretten. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater inngir muntlig anke.

I ankeerklæringen skal det særlig påpekes hva som bestrides i den avgjørelsen som ankes, og hva som i tilfelle er ny faktisk eller rettslig begrunnelse eller nye bevis.

Ankeerklæringen skal angi:

- ankedomstolen
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hvilken avgjørelse som ankes
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det krav ankesaken gjelder, og en påstand som angir det resultatet den ankende parten krever
- de feilene som gjøres gjeldende ved den avgjørelsen som ankes
- den faktiske og rettslige begrunnelse for at det foreligger feil
- de bevisene som vil bli ført
- grunnlaget for at retten kan behandle anken dersom det har vært tvil om det
- den ankende parts syn på den videre behandlingen av anken

Anke over dom avgjøres normalt ved dom etter muntlig forhandling i lagmannsretten. Ankebehandlingen skal konsentreres om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet og tvilsomme når saken står for lagmannsretten.

Anke til lagmannsretten over kjennelser og beslutninger i tingretten

Som hovedregel kan en *kjennelse* ankes på grunn av feil i bevisbedømmelsen, rettsanvendelsen eller saksbehandlingen. Men dersom kjennelsen gjelder en saksbehandlingsavgjørelse som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling, kan avgjørelsen for den skjønnsmessige avveiningen bare angripes på det grunnlaget at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan bare ankes på det grunnlaget at retten har bygd på en uriktig generell lovforståelse av hvilke avgjørelser retten kan treffe etter den anvendte bestemmelsen, eller på at avgjørelsen er åpenbart uforsvarlig eller urimelig.

Kravene til innholdet i ankeerklæringen er som hovedregel som for anke over dommer.

Etter at tingretten har avgjort saken ved dom, kan tingrettens avgjørelser over saksbehandlingen ikke ankes særskilt. I et slikt tilfelle kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Anke over kjennelser og beslutninger settes fram for den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres normalt ved kjennelse etter ren skriftlig behandling i lagmannsretten.

Anke til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Slikt samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. – Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta til behandling anker over *kjennelser og beslutninger* dersom de ikke reiser spørsmål av betydning utenfor den foreliggende saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller den i det vesentlige reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelse og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker

Reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 om anke til lagmannsretten og Høyesterett regulerer den adgangen partene har til å få avgjørelser overprøvd av høyere domstol. Tvisteloven har noe ulike regler for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger.

Ankefristen er én måned fra den dagen avgjørelsen ble forkynt eller meddelt, hvis ikke noe annet er uttrykkelig bestemt av retten.

Den som anker må betale behandlingsgebyr. Den domstolen som har avsagt avgjørelsen kan gi nærmere opplysning om størrelsen på gebyret og hvordan det skal betales.

Anke til lagmannsretten over dom i tingretten

Lagmannsretten er ankeinstans for tingrettens avgjørelser. En dom fra tingretten kan ankes på grunn av feil i bedømmelsen av faktiske forhold, rettsanvendelsen, eller den saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen.

Tvisteloven oppstiller visse begrensninger i ankeadgangen. Anke over dom i sak om formuesverdi tas ikke under behandling uten samtykke fra lagmannsretten hvis verdien av ankegjensstanden er under 125 000 kroner. Ved vurderingen av om samtykke skal gis skal det blant annet tas hensyn til sakens karakter, partenes behov for overprøving, og om det synes å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket eller ved behandlingen av saken.

I tillegg kan anke – uavhengig av verdien av ankegjensstanden – nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Slik nekting kan begrenses til enkelte krav eller enkelte ankegrunner.

Anke framsettes ved skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Selvprosederende parter kan inngi anke muntlig ved personlig oppmøte i tingretten. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater inngir muntlig anke.

I ankeerklæringen skal det særlig påpekes hva som bestrides i den avgjørelsen som ankes, og hva som i tilfelle er ny faktisk eller rettslig begrunnelse eller nye bevis.

Ankeerklæringen skal angi:

- ankeinstansen
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hvilken avgjørelse som ankes
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det krav ankesaken gjelder, og en påstand som angir det resultatet den ankende parten krever
- de feilene som gjøres gjeldende ved den avgjørelsen som ankes
- den faktiske og rettslige begrunnelse for at det foreligger feil
- de bevisene som vil bli ført
- grunnlaget for at retten kan behandle anken dersom det har vært tvil om det
- den ankende parts syn på den videre behandlingen av anken

Anke over dom avgjøres normalt ved dom etter muntlig forhandling i lagmannsretten. Ankebehandlingen skal konsentreres om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet og tvilsomme når saken står for lagmannsretten.

Anke til lagmannsretten over kjennelser og beslutninger i tingretten

Som hovedregel kan en *kjennelse* ankes på grunn av feil i bevisbedømmelsen, rettsanvendelsen eller saksbehandlingen. Men dersom kjennelsen gjelder en saksbehandlingsavgjørelse som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling, kan avgjørelsen for den skjønnsmessige avveiningen bare angripes på det grunnlaget at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan bare ankes på det grunnlaget at retten har bygd på en uriktig generell lovforståelse av hvilke avgjørelser retten kan treffe etter den anvendte bestemmelsen, eller på at avgjørelsen er åpenbart uforsvarlig eller urimelig.

Kravene til innholdet i ankeerklæringen er som hovedregel som for anke over dommer.

Etter at tingretten har avgjort saken ved dom, kan tingrettens avgjørelser over saksbehandlingen ikke ankes særskilt. I et slikt tilfelle kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Anke over kjennelser og beslutninger settes fram for den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres normalt ved kjennelse etter ren skriftlig behandling i lagmannsretten.

Anke til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Slikt samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. – Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta til behandling anker over *kjennelser og beslutninger* dersom de ikke reiser spørsmål av betydning utenfor den foreliggende saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller den i det vesentlige reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelse og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.